Dokumenttyp
Styrdokument
Upprättat av
Arbetsgrupp utsedd av
Utv.grupp Psykisk hälsa- barnochunga
Godkänt av
SIMBA:s samordningsgrupp

Uppdrag
Samverkan när ett barn mister en vårdnadshavare
Utfärdsdatum
2021-05-03

Datum för godkännande
2021-06-04

2022-05-02 (revision)

Riktlinje för samverkan när ett barn mister en vårdnadshavare

Inledning

En vårdnadshavares förtida död är bland det mest dramatiska som kan drabba ett barn; ur barns perspektiv i regel det allra värsta som kan hända. Utöver en normal kris- eller sorgereaktion kan den ge konsekvenser för barnets psykiska hälsa på kort och lång sikt.

Det har visats sig i nordiska registerstudier att en vårdnadshavares dödsfall, oavsett dödsorsak, ökar risken för dödsfall och suicidförsök bland barnen. Det finns även forskning som visar på samband mellan den information barn får samt deras möjligheter att få ställa frågor för att förstå det som hänt och psykiska, fysiska och sociala konsekvenser av situationen för barnet.

Enligt hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) och patientsäkerhetslagen (2010:659) ansvarar hälso- och sjukvården för information, råd och stöd till barn som oväntat mister en vårdnadshavare:

> *Ett barns behov av information, råd och stöd ska särskilt beaktas om barnets vårdnadshavare eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med*
>
> 1. *har en psykisk störning eller en psykisk funktionsnedsättning,*
> 2. *har en allvarlig fysisk sjukdom eller skada, eller*
> 3. *har ett missbruk av alkohol, annat beroendeframkallande medel eller spel om pengar.*

Detsamma gäller om barnets vårdnadshavare eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med oväntat avlider.

Vid plötsliga dödsfall kan det vara många olika samhällsinstanser som involveras så som ambulanssjukvård, polis, räddningstjänst, SOS Alarm, hälso- och sjukvård, förskola, skola och socialtjänst. Det är av största vikt att den yrkesperson som är först på plats vid dödsfall, ställer frågan om det finns minderåriga barn i familjen och startar samverkanskedjan kring barnet, dock behöver samtycke alltid inhämtas innan samverkanskedjan kan starta i gång.

I första hand bör barnets förskola/skola informeras. Förskola och skola träffar nästan alla barn som mist en vårdnadshavare, och har av denna anledning möjligheten att vara navet i den samverkan som behövs mellan olika samhällsinstanser.

Innehåll

Inledning 1
Mål 2
Syfte 2
Genomförande – vilket stöd olika aktörer erbjuder 3
Förskola/skola 3
Förskola 3
Skola 3
Hälso- och sjukvård 4
Primärvården 4
Barnhälsovården 4
Insatser på alla vårdcentraler 4
Insatser på vårdcentral med tilläggsuppdrag (UPH) 4
Ungdomsmottagningar 5
Specialistnivå 5
Somatiken 5
Barn och ungdomspsykiatrin 5
Psykiatrin 5
Socialtjänst 6
Samverkan mellan berörda aktörer 6
Att tänka på vid den uppkomna situationen 6
Frivilliga organisationer 7
Sjukhuskyrkan, Kungälvs Sjukhus 7
BRIS – Barnens rätt i samhället 7
Bräcke diakoni 7
Randiga Huset 7
Rädda Barnen 7
Röda Korset 8
Hänvisningar 8

Mål

Målet med riktlinjen är att alla barn i SIMBA-området som mister en vårdnadshavare ska få akut och långsiktiga stöd, på lika villkor, för att undvika ytterligare onödig psykisk belastning och förebygga senare svårigheter.

Syfte

Syftet med riktlinjen är att beskriva vilket stöd olika aktörer erbjuder, tydliggöra ansvarsfördelningen mellan de olika aktörer samt definiera samverkan mellan berörda aktörer.

Genomförande – vilket stöd olika aktörer erbjuder

Förskola/skola

Förskola

Genom ett gott bemötande och en god omsorg då barnet varit med om något svårt, kan förskolan bli ett skydd och ha en lindrande funktion som kan medföra att barnet lättare finner sig till rätta i livet igen. Personalen kan få handledning stöd i hur de ska möta barnet av specialpedagog eller psykolog. Behöver barnet behandling/vård är det BVC förskolan hänvisar till eller samarbetar med.

Skola

Information, råd och stöd i det akuta skedet	*Långsiktigt stöd*
När en skola får kännedom om att ett barn/ungdom mist en eller flera närstående ska skolan agera utifrån sin krisplan. I det akuta skedet bör skolans kristeam/alternativt elevhälsoteam samlas och göra en bedömning: • Vilken hjälp behöver eleven, klassen? • Hur ska informationen ske? • Vilket stöd behöver personalen? • Hur ska uppföljning ske? • Mentor, undervisande lärare samt arbetslag informeras om vad som har hänt • Kontaktperson utses: dennes roll är att ha kontakt med familjen • Eleven erbjuds stöd av t ex skolkurator eller skolsköterska. • Elevhälsoteamet/alternativt skolans krisgrupp finns som stöd till övrig personal på skolan • Representant från elevhälsoteamet har kontakt med vårdinstans vid behov En för barnet/ungdomen trygg vuxen tar kontakt med barnet/ungdomen, ibland med stöd av skolans elevhälsoteam. Viktigt att skolans personal är lyhörd och gör extra anpassningar i skolan om så behövs. Det är vanligt att personer i sorg upplever och uppvisar koncentrationssvårigheter. Beroende på barnets ålder bestäms i samråd med barnet hur och om klasskamrater ska	Uppföljning sker genom ordinarie elevhälso-arbete på skolan, där lärare, mentor kan fånga upp eventuellt dåligt mående och hjälpa vidare till elevhälsan. Skolsköterskans hälsosamtal, där alla elever tillfrågas kring sitt mående och hälsa, är ett naturligt tillfälle att följa upp över tid. Vårdnadshavare får även ifrån skolsköterskorna fylla i hälsodeklarationer regelbundet under skoltiden, vilket är ett tillfälle som vårdnads-havare har möjlighet att meddela om barnet inte mår bra.

informeras, alternativt beslutas detta i samråd med familjen. Arbetet sker i nära samarbete med eleven/ vårdnadshavare då denne måste samtycka till insatser som ska eventuell ska göras.	

Hälso- och sjukvård

Primärvården

Barnhälsovården

För de yngsta barnen och deras vårdnadshavare är BVC en verksamhet som har regelbunden uppföljning med familjen, och dit det är naturligt att vända sig när något allvarligt har hänt. Sjuksköterskan inom barnhälsovården kan hjälpa till på olika sätt om familjen drabbas av svåra livsomständigheter. Stödet ges främst till vårdnadshavaren, i dennes bemötande och omhändertagande av barnet.

Särskilda råd och rutiner finns för att bemöta vårdnadshavare och barn vid dödsfall i ”Rikshandboken barnhälsovård” under rubriken ”När något allvarligt händer i en barnfamilj”.

Vid behov konsulteras psykolog inom mödra- och barnhälsovården för flera insatser och psykolog inom mödra- och barnhälsovården kan vid behov finnas som utökat stöd för vårdnadshavare för stöd i föräldraskapet, samt för bedömning av barnets mående.

Insatser på alla vårdcentraler

Vårdnadshavare, barn och unga kan alltid söka sin vårdcentral för stöd. På vårdcentralen är man van att bemöta människor i kris och sorg och andra svårigheter som kan medfölja, så som till exempel sömnsvårigheter eller separationsångest hos barn.

Insatser som ska erbjudas på alla vårdcentraler är psykoedukation om till exempel krisreaktioner, sömnsvårigheter, lindrig depression, oro och ångest, samt barn och unga med koncentrationssvårigheter och svårigheter att reglera känslor och beteende. Muntlig och skriftlig information, samt utbildning till barn/unga och deras närstående om symtom och hanteringsstrategierför att minska dessa och öka funktionsförmågan.

Stöd ges för att återskapa rutiner, en regelbunden vardag, upprätthålla skolgång, sömnvanor, matvanor, sociala kontakter, fysisk aktivitet och få till ett stöttande familjeklimat.

Insatser på vårdcentral med tilläggsuppdrag (UPH)

På några vårdcentraler i VGR har man tilläggsuppdraget ”Ungas Psykiska Hälsa”. Familjehuset Klippan i Ytterby är en sådan verksamhet - en integrerad mottagning mellan primärvården och kommunen, som vänder sig till barn och unga 6–18 år med lindrig psykisk ohälsa.

Till Familjehuset Klippan kan vårdnadshavarna själva ringa för att få kontakt. På mottagningen arbetar psykologer och socionomer som har stor vana att bemöta barn, unga och deras vårdnadshavare. Insatser som ges är rådgivning, föräldrastöd, psykologisk bedömning och kortare psyko-

edukativa och terapeutiska insatser. Stor vikt läggs på samverkan med skola, elevhälsa och socialtjänst.

Ungdomsmottagningar

Ungdomar mellan 13–25 år har ofta någon form av kontakt med ungdomsmottagningen, och när svåra händelser drabbar dem kan det kännas naturligt att vända sig dit. På Ungdomsmottagningen arbetar man med sexuell, reproduktiv och psykisk hälsa, och där finns barnmorskor, psykologer/ kuratorer, läkare och sjuksköterskor. Ungdomar som sörjer kan på Ungdomsmottagningen till exempel få tillgång till stödsamtal hos kurator.

Specialistnivå

Somatiken

När vårdnadshavaren är patient inom somatiken på sjukhuset:

Information, råd och stöd i det akuta skedet	*Långsiktigt stöd*
Barn och ungdomars behov av information, råd och stöd ska uppmärksammas i samband med att anhörig vuxen har drabbats av en allvarlig sjukdom, missbruk, skada eller död. Kuratorskontakt skall alltid erbjudas.	Kurator erbjuder stöd i sorgeprocess och är en brygga över till annan hjälp, om det behovet finns.

Barn och ungdomspsykiatrin

Barn och ungdomspsykiatrin erbjuder stöd till barn och unga som har mist en vårdnadshavare i de fall där primärvårdens insatser inte visat sig tillräckliga, där barnet/den unge trots primärvårdens insatser har kvar psykiatriska symtom som kräver ett omhändertagande på specialistnivå.

Psykiatrin

När vårdnadshavaren är patient inom psykiatrin på sjukhuset:

Information, råd och stöd i det akuta skedet	*Långsiktigt stöd*
Personal inom heldygnsvården eller öppenvården genomför skyndsamt ett hembesök eller bjuder in familjen efter ett dödsfall. Dödsfall som hanteras inom psykiatrin är nästan uteslutande suicid och oftast är det kurator och barnombud som hanterar omhändertagandet.	Barnombudet har möjlighet att träffa barn och unga vid flera tillfällen. Psykiatrin kan också hjälpa till med kontakter till sorgegrupper eller vid behov ge ytterligare stöd.

Om dödsfallet sker på annat sjukhus än Kungälvs ska den aktör i nätverket som först får kännedom om händelsen kontakta det aktuella sjukhuset om samtycke finns från barn/ungdom/ vårdnadshavare. Syfte är att inhämta information om att vårdnadshavaren avlidit samt vid behov hjälpa barnet till stöd från det sjukhus där vårdnadshavaren avlidit.

Socialtjänst

Information, råd och stöd i det akuta skedet	*Långsiktigt stöd*
De barn som redan är aktuella hos socialtjänsten kan erbjudas stöd genom öppenvårdsinsatser i form av familjebehandling såväl enskilt som tillsammans med den kvarvarande vårdnadshavare. För de barn som är placerade ges motsvarande stöd utifrån individuella behov. Barn som förlorar båda vårdnadshavarna och då står utan vårdnadshavare blir alltid aktuella hos socialtjänsten. Socialtjänstens uppdrag är att ge förslag på ny vårdnadshavare som skall tillgodose barnets intresse och bästa. Det kan också handla om insats i form av familjehem.	Det är viktigt att inte enbart se till barnet utan hela familjen och dess nätverk. Stödet kan vara nog så viktigt till de vuxna för att de i sin sorg skall kunna hjälpa barnet på bästa sätt. Stöd kan även ges till familjen tillsammans

Samverkan mellan berörda aktörer

Att tänka på vid den uppkomna situationen

Hur ser bemötandet, stödet och samarbetet ut när vårdnadshavare avlider…

… av sjukdom? (på sjukhus / hemma / på annan plats)

… p.g.a. olycka? (på sjukhus / hemma / på annan plats / då barn bevittnat / då barn själv blivit skadat)

… genom suicid? (på sjukhus / hemma / på annan plats / då barn bevittnat)

- då det funnits behandlingskontakt inom psykiatri
- då det funnits behandlingskontakt inom primärvård
- då det inte funnits någon behandlingskontakt

… genom mord/dråp eller annan brottslig handling (t.ex. terrorattentat)? (på sjukhus / hemma / på annan plats / då barn bevittnat / då barn själv blivit skadat / av närstående gärningsman)

Frivilliga organisationer

Sjukhuskyrkan, Kungälvs Sjukhus

För långsiktigt stöd då de vid behov har samtalsgrupper för barn som mist en vårdnadshavare. Erbjuder även enskilda samtal/familjesamtal.
Kontaktperson[1] Marie Pervik, tel. 0737-077022.

BRIS – Barnens rätt i samhället

Stödverksamhet för barn och unga upp till 18 år via telefon, chatt och mejl. Att kontakta Bris är gratis och anonymt. Bris stöd har öppet dygnet runt, året runt:

Telefon: 116 111
Mejl och chatt via bris.se

Bris Vuxentelefon – Om barn
Telefon: 077-150 50 50 (vardagar 9–12)
Telefon (arabiska): 077-44 80 900 (tisdag - torsdag 9–12)
Stöd idrottsledare: 077-440 00 42 (vardagar 9–12)

Bris region Väst, kansli
Telefon: 031-750 11 30

Bräcke diakoni

Barn och familj i sorg och saknad – stödgrupper för familjer där en mamma eller pappa har dött, oavsett orsak. Stödgrupperna delas in i barn, tonår, unga vuxna och föräldragrupp. Sju träffar med start i september och februari. Stödgrupperna är ett samarbete mellan Västra Götalandsregionen och stiftelsen Bräcke diakoni.

På Bräcke diakonis webbsida kan intresseanmälan göras – klicka här.

Randiga Huset

Randiga Huset är en ideell organisation som utifrån barnperspektiv erbjuder stöd till barn och unga samt deras familjer som har förlorat eller kommer att förlora vårdnadshavare, syskon eller annan viktig person i dödsfall.

Stödet är individanpassat och sker genom enskilda stödsamtal, mötesplatser och stödgrupper. Kontakt sker via hemsidan. Randiga Huset utbildar och fortbildar profession som i sin yrkesroll möter målgruppen samt arbetar för att synliggöra och förbättra målgruppens villkor i samhället.

Mer information på webben: www.randigahuset.se
Telefon: 0774-40 00 05

Rädda Barnen

Rädda Barnen arbetar för barns rättigheter och FN:s barnkonvention utgör grunden för vårt arbete.

[1] Reservation för att kontaktperson kan bytas ut.

Föreningens syfte:

- Att stödja barn i utsatta situationer.
- Att bedriva påverkansarbete för varaktiga förbättringar.
- Att sprida kunskap och öka barns inflytande i frågor som berör dem.

Rädda Barnens Föräldratelefon: 020–786 786

Rädda Barnens Föräldramejl: foraldrar@rb.se

Rädda Barnen Region Väst
Telefon: 08-698 90 00
Adress: Gyllenkrooksgatan 10B, 412 61 Göteborg

Mer information om Rädda Barnen på webben: www.rb.se

Röda Korset

Röda Korset utgår ifrån de behov som uppstår när människor hamnar i en utsatt situation. De arbetar bland annat med:

- Kontakt- och besöksverksamhet för att bryta människors ensamhet.
- Samtalsgrupper.

Öppettider 14–22 varje dag.

Jourhavande kompis:
Chatta med jourhavande kompis, vardagar 18–22 och helger 14–18: www.jourhavandekompis.se

Kontakt med Röda Korset i närområdet för att höra vilket stöd de kan erbjuda. Klicka här
Kontakt med Röda Korsets Infoservice, telefon: 0771-19 95 00, eller e-post: info@redcross.se

Mer information om Röda Korset på webben: www.redcross.se

Info under avsnittet Frivillig organisationer är hämtad från Göteborgs Stads hemsida "Stöd för människor i sorg"

Hänvisningar

- Hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)
- Patientsäkerhetslagen (2010:659)
- När vårdnadshavare oväntat avlider – Resultat och slutsatser från tre kartläggningar om ansvar samt strukturer för information och stöd (Socialstyrelsen artikelnummer 2013-11-31)
- Regional medicinsk riktlinje Barn och unga med tecken på psykisk ohälsa – omhändertagande inom vårdval vårdcentral och vårdval rehab
- Regional medicinsk riktlinje: Barn som anhöriga
- Rikshandbok för barnhälsovård